Report of Slow and Advanced Learners
2021-22

Students are the main assests in the education system. We try to imbibe our motto'Bahujan Hitay, Bahujan Sukhay' practically in our education system/ process to prepare students for their academic progress. At the entry level,taking into account the different needs of the students, we identity slow and advanced Learners.

At the entry level 12th Std. scores are taken as the initial indicator of students 'Learning Ability', further judgement is based on different criterias such as Seminars,question-answer sessions, reciting study topics, internal unit test, group discussion etc.

Following activities are organised for slow learners :-

1) Remedial Coaching
2) Personal Counselling
3) Extra lectures
4) Home assignment
5) Simplified study material
6) Seminars

Following activities are organised for advanced learners.

1) Encouragement for debate,elcoution and quiz Competition.
2) Participation in various seminars, Conferences and Workshops.
3)Participation in research conventions like AVISHKAR.
4) Competitive examination,guidance Session.
5) Career katta programme.

Apart from this Certificate Courses are being conducted by some of the departments to reduce the gap between slow and advanced learners.

Shri S.S.Patil Arts, Shri Bhausaheb T.T.Salunkhe Commerce & Shri G.R.Pandit Science College JALGAON

PRINCIPAL
J.D.M.V.P.S.
Shri S.S.Patil Arts,Shri Bhausaheb
T.T.Salunkhe Commerce and
G.R.Pandit Science College Jalgaon

Scanned with CamScanner

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ जळगाव.

* सामाजिक शास्त्र प्रशाळा

* राज्यशास्त्र विभाग

भारतीय लोकशाही

मार्गदर्शक
- राज्यशास्त्र विभाग - नुतन मराठा विद्यालय महाविद्यालय जळगाव

सादरकर्ते
कु. अर्जुन सोपानदेव पाटील
B.A द्वितीय वर्ष
PRN -> 2019015400022644
(राज्यशास्त्र विभाग)

APatil.
अर्जुन सोपानदेव पाटील

P.T.O.

Scanned with CamScanner

अनुक्रमणिका

- प्रस्तावना
- शोधनिबंधाचा उद्देश
- शोधनिबंधाचे महत्त्व
- भारताच्या लोकशाही घटनेची रचना
- सार्वभौम लोकशाहीचे तत्त्व : भारतीय घटना
- भारतीय घटनेचे ठळक वैशिष्ट्ये
- भारतीय लोकशाहीचे यश
- भारतीय लोकशाहीचे अपयश
- इतर
- संदर्भसूची

Scanned with CamScanner

प्रस्तावना

भारतीय लोकशाही उभी राहिल्यावर भारत देशात राहणाऱ्या सर्व जनतेवर स्वातंत्र्याचा आनंद आला आणि होतो. भारत हा लोकशाही प्रधान देश आहे. भारतात लोकांना स्वातंत्र्य आहे पण हे स्वातंत्र्य मिळण्यासाठी भारतीय किती झटलेले आहेत याची तुम्हाला कल्पना असेलच. भारतात आधुनिक लोकशाही प्रधान शासनव्यवस्था आहे.

आधुनिक शासनव्यवस्था ही लोककल्याणासाठी कार्य करणारी राजकीय संस्था असल्याचे मानले जाते त्यानुसार पर्याप्त अधिकार व कार्ये असलेले एक विशिष्ट स्वरूपाचे सरकार निर्माण करण्याची गरज निर्माण होते.

राज्यघटना हा भारतीय लोकशाहीतला असा दस्तऐवज आहे की ज्यामध्ये शासनाचे स्वरूप तसेच नागरिक आणि शासन यांच्यातील संबंधाची निश्चिती आणि वर्णन करणाऱ्या नियमांचा समावेश असतो. (A constitution is a document containing laws of rules which detemine and describe the form of govrement, the relationship between the citizens and the govrement)

शोध निबंधाचा उद्देश।

1. भारतीय लोकशाही ची माहिती करून घेणे.

2. भारतीय लोकशाही कशाप्रकार कार्यान्वित होते व भारतीय लोकशाही ची राज्यघटना कशाप्रकार तयार होते हे जाणून घेणे

3. विषयाबद्दल महत्व जाणून घेणे.

Scanned with CamScanner

शोध निबंधाचे महत्व

भारतीय लोकशाही ही भारताने स्वतः ने निर्माण केली आहे. त्यामुळे तिचा सर्व भारतीयांना अभिमान वाटतो. लोकशाही व्यवस्था ही लोकशाही प्रधान व स्वातंत्र्यप्रधान → सांस्कृतिक, पारंपारिक, ऐतिहासिक इत्यादी. विषयी हक्क निवडणी असते. इतर देशांप्रमाणेच भारताने सुध्दा ही शासन व्यवस्था अपनेली आहे. भारतात स्वातंत्र्य हवी अशी लोकांच्या वास्तव आहे. लोकशाही व्यवस्थेत शासन व नागरिक यांमधील संबंध महत्वाचा ठरतो. लोकशाही सर्वसामान्यांना प्रेमाने, समतेने, बंधु भावाने सर्वांना एकत्र जोडून घेण्यासाठी तयार केलेली असते.

(कलम १(१)) नुसार भारत हा राज्यांचा संघ असेल असे देण्यात आले आहे. त्यामुळे भारत देश हा अनेक राज्यांचा मिळून तयार झाला आहे. त्यांमधील राज्यांचा क्षेत्रफळ, सीमा, नावे यात फेरबदल करण्याचा अधिकार फक्त केंद्रशासनास असतो म्हणून आपल्याला 'भंजक राज्यांचा अभंजक संघ' आहे म्हणता येईल.

भारताच्या लोकशाही घटनेची रचना

लोकशाही व्यवस्थेत प्रत्येक देशाला स्वतःची राज्यघटना अस्तित्वात असते तशी भारताची सुद्धा राज्यघटना आहे. ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी तयार केली आहे. २६ जानेवारी १९५० रोजी भारतीय राज्यघटना अस्तित्वात आली. घटनेत सध्या २५ भाग, एक प्रास्ताविक, १२ अनुसूची आहेत भागांचे विभाजन प्रकरणांमध्ये करण्यात आलेले आहे काही भागांमध्ये कलमे नसून थेट प्रकरणे आहेत.

भारतीय लोकशाही ने ब्रिटनची संसदीय शासनव्यवस्थेची स्वीकृत केली आहे. अशा व्यवस्थेत राष्ट्रपती (Head of State) हा नामधारी कार्यप्रमुख असतो तर शासनप्रमुख (Head of Government) हा खरा वास्तव कार्यकारी प्रमुख असतो. राज्यस्तरावर राज्यपाल हे नामधारी प्रमुख असतात तर संबंधित मुख्यमंत्री हे शासनप्रमुख असतात. त्याचप्रमाणे भारताची संसदीय शासनव्यवस्था ही संघराज्यीय प्रकारची आहे. कोणत्याही लोकशाही पद्धतीत शासनव्यवस्थेचे तीन प्रमुख अंगे असतात.

i] कार्यकारी मंडळ
ii] कायदेकारी मंडळ
iii] न्यायव्यवस्था

कायदेकारी व्यवस्थेचे प्रमुख कार्य कायदे तयार करणे तर त्या कायद्यांची अंमलबजावणी

ही जबाबदारी कार्यकारी मंडळावर असते. विविध प्रकारचे तंटे सोडविणे हे न्यायालयांचे काम असते.

संघ शासन व्यवस्था

कार्यकारी मंडळ	कायदेमंडळ	न्यायमंडळ
राष्ट्रपती	संसद / (विधानमंडळ)	सर्वोच्च न्यायालय उच्च न्यायालय
उपराष्ट्रपती	राष्ट्रपति	कनिष्ठ न्यायालय
पंतप्रधान	राज्यसभा / विधानसभा	
मंत्रीमंडळ	लोकसभा / विधानपरिषद	
महान्यायवादी		

राज्य शासन व्यवस्था

कार्यकारी मंडळ	कायदेमंडळ	न्यायमंडळ
राज्यपाल	(विधानमंडळ)	उच्च न्यायालय
मुख्यमंत्री	राज्यपाल	कनिष्ठ न्यायालय
मंत्रीमंडळ	विधानसभा	
महाधिवक्ता	विधानपरिषद	

Scanned with CamScanner

सार्वभौम भारतीय लोकशाहीचे तत्व : भारतीय घटना

२९ ऑगस्ट १९४७ ला डॉ. आंबेडकरांच्या अध्यक्षतेखाली स्थापना करण्यात आलेल्या समितीत घटनेचा मसुदा तयार करण्याची जबाबदारी देण्यात आली. या समितीमध्ये एकूण सात सदस्य होते.

1) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर → अध्यक्ष

2) एन. गोपालस्वामी अय्यंगार → अय्यंगार हे पूर्वी I.C.S चे सदस्य होते. पुढे ते १९३७ ते १९४३ दरम्यान J.&K चे पंतप्रधान म्हणून कार्य केले. काश्मीर विषयक ~~विवि~~ विवादाबद्दल चर्चेसाठी त्यांनी एक संयुक्त राष्ट्राचे प्रतिनिधी म्हणून कार्य केले. कलम ३७० चा मसुदा तयार करण्यात त्यांची विशेष भूमिका महत्वाची ठरली.

3) अल्लादी कृष्णास्वामी अय्यर → अय्यर यांनी १९२९ ते १९४४ दरम्यान मद्रास प्रांताचे ~~पंतप्रधान~~ ऍडव्होकेट जनरल म्हणून कार्य केले.

4) सैय्यद मुहम्मद सादुल्लाह → १९३७ ते १९४६ दरम्यान ३ वेळेस आसाम प्रांताचे पंतप्रधान म्हणून कार्य केले.

5) डॉ. K.M. मुन्शी → त्यांनी पूर्वी १९३७ ते १९४० दरम्यान बॉम्बे प्रांताचे गृहमंत्री म्हणून कार्य केले.

६) N. माधव राव -> (बी. मित्तर) यांनी आजारपणाच्या कारणामुळे राजीनामा दिल्याने N. माधव राव यांची नियुक्ती करण्यात आली. माधवराव पूर्वी म्हैसूर राज्याचे दिवाण होते.

७) टी. टी. कृष्णमाचारी -> (१९४८) मध्ये D.P. खेतान यांच्या मृत्युनंतर, टी. टी. कृष्णमाचारी यांची नियुक्ती झाली.

- या मसुदा समितीच्या कार्यावर १९४८ फेब्रुवारी मध्ये पहिल्यांदा मसुदा प्रकाशित केला.

- डॉ. आंबेडकरांनी 4 Nov. १९४८ ला अंतिम मसुदा संविधान सभेत मांडला. मसुद्याचे उपवाचन व चर्चा झाल्यानंतर २६ नोव्हे १९४९ ला स्वीकृत करण्यात आली.

भारतीय घटनेचे ठळक वैशिष्ट्ये →

1] <u>सर्वात मोठी लिखित घटना :</u>

लिखित घटना जरी मुख्यतः एक अधिनियमित दस्तऐवज असली तरी देशाच्या लोकशाहीत महत्त्वाचा भाग असलेल्या सर्वच संस्था व संघटनांचा समावेश तिच्यात असतो.

भारताच्या भौगोलिक आकार व विशिष्ट समस्या व इतर आधुनिक लोकशाही देशांच्या घटनेत ज्या तरतुदी उदाहरणार्थ: विविध विषयांसाठी जोडण्यात आलेल्या आहेत किंवा राजकीय संकेतांच्या आधारावर आमलात आणल्या जातात त्या भारताने लवचिकतेने सामाविष्ट करून घेतल्या आहेत त्यामुळे भारतीय घटनेचा आकार वाढला.

2] <u>विविध स्रोतांपासून तयार करण्यात आलेली घटना :</u>

i] संरचनात्मक भाग -> 1935 वर आधारित

ii] तात्विक भाग -> अमेरिकन व आयरिश घटनांवर

iii] राजकीय भाग -> ब्रिटनच्या घटनेवर

तसेच इतर तरतुदी कॅनडा, जर्मनी, पूर्व रशिया, ऑस्ट्रेलिया जपान इ. देशांच्या घटनेवरून घेण्यात आल्या आहेत.

त्यामुळे तिला 'उसनी घटना' किंवा 'सुंदर ठिगळांचे काम' असे म्हणतात.

3] <u>संसदीय शासनव्यवस्था :</u>

भारताने अमेरिकन शासनव्यवस्थेच्या ऐवजी

Scanned with CamScanner

ब्रिटनप्रमाणे संसदीय शासनव्यवस्थेचा स्वीकार केला. संसदीय शासनव्यवस्थेत कायदेमंडळ व कार्यकारी मंडळ पूर्णपणे विभक्त केलेले नसतात. कारण संसदीय शासनव्यवस्थेत त्यांना सहकार्य व समन्वय साधावे लागते. संसदीय शासनव्यवस्थेत मंत्रिमंडळाची निवड कायदेमंडळाच्या सदस्यांकडून केली जाते. या व्यवस्थेत पंतप्रधानांची भूमिका महत्त्वाची असते म्हणून तिला 'पंतप्रधानांची' शासनव्यवस्था किंवा 'वेस्टमिनिस्टर' शासनव्यवस्था म्हणतात.

४] **ताठरता व लवचिकता यांचे एकत्रिकरण :**

भारताची घटना ताठरता व लवचिकतेचे एक उत्तम उदाहरण आहे. इतर लोकशाही देशांच्या तुलनेत भारताची घटना ताठरता व लवचिकता यांचे अधिक महत्त्व समजावून देते.

५] **संसदीय सार्वभौमत्व व न्यायिक सर्वोच्चता यांचे संतुलन :**

भारताच्या लोकशाही घटनेत कायदेमंडळ व न्यायमंडळ यांच्या अधिकारात योग्य संतुलन निर्माण करण्यात आलेले आहे म्हणजेच ब्रिटिश घटनेतील संसदेच्या सार्वभौमत्वाचे तत्त्व आणि अमेरिकन घटनेतील न्यायिक सर्वोच्चतेचे तत्त्व यामध्ये संतुलन निर्माण करण्यात आले आहे.

६] **स्वतंत्र व एकात्मिक न्यायव्यवस्था :**

भारताच्या घटनेने कायदेमंडळ व कार्यकारी मंडळ यांबाबतीत जरी संघराज्यीय व्यवस्था निर्माण केली असली तरी न्यायव्यवस्था एकेरी व एकात्मिक बनविण्यात आलेली आहे.

७] **मूलभूत हक्क :**

प्रत्येक व्यक्तीला चांगले जीवन जगता यावे

आपणांस काही विशिष्ट अधिकार असल्याने अधिकाराचा उपभोग आहे. लोकशाहीमध्ये सर्व हक्क सर्वांना समानतेने प्राप्त होतात. भारताची घटना सर्व हक्क सर्वांना समानतेने प्राप्त होतात. असे हक्क मूलभूत हक्कांच्या स्वरूपात उपलब्ध करून दिले.

8] **राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे :**

आयर्लंडच्या घटनेवरून घेण्यात आलेली राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे भारताच्या घटनेतील एक अद्वितीय वैशिष्ट्य आहे.

9] **एकेरी नागरिकत्व :**

साधारणतः संघराज्यीय शासनव्यवस्थेत दुहेरी नागरिकत्व प्रदान केले जाते व दोन प्रकारचे हक्क प्राप्त होतात परंतु भारतीय लोकशाही घटनेने जन्म किंवा अधिवासाचा विचार न करता एकेरी नागरिकत्व प्रदान केले आहे.

10] **सार्वत्रिक प्रौढ मतदान पद्धत :**

भारताची लोकशाही 'एक व्यक्ती एक मत' या तत्वावर कार्य करते. भारतीय लोकशाही घटनेतील कलम ३२६ मध्ये सार्वत्रिक प्रौढ मतदान पद्धतीची तरतूद करण्यात आली आहे.

11] **धर्मनिरपेक्ष राज्य :**

भारतीय लोकशाहीने धर्मनिरपेक्ष राज्याची निर्मिती केली आहे. यावरून भारतीय लोकशाही किती सबळ आहे हे लक्षात येते.

वरील सर्व आपल्या भारतातील लोकशाहीचे वैशिष्ट्ये आहे.

भारतीय लोकशाहीचे यश :

वरील माहितीवरून आपण सर्वांना समजलेच असेल की भारतीय लोकशाही व्यवस्था किती सक्षम ठरलेली आहे। भारतीय लोकशाही व्यवस्था भरपूर देशांचे अनुकरण करून तयार करण्यात आलेले आहे. तसं भारतीय लोकशाही कशा प्रकारे बनली याबद्दल आपल्याला सांगितले आहे. भारतीय लोकशाहीत सर्व-सामान्यांना दिलेले वैयक्तिक अधिकार, मूलभूत हक्क, समान संधींमुळे भारतीय जनता संतुष्ट आहे त्यामुळे आपल्याला सर्वांनाच म्हणता येईल की भारतीय लोकशाहीला यश आलेले आहे.

भारतीय लोकशाहीचे अपयश

आपल्याला अपयश तर नाही म्हणता येणार परंतु भारतीय लोकशाही थोड्या प्रमाणात देशातल्याच जनतेमुळे मागे पडते. काही लोक कायदा मोडतात, समाजा पुढे करून समाजात निर्दोष म्हणून फिरतात किंवा सत्तेवर असलेल्या काही नेत्यांमुळे व त्यांच्या त्यांच्या स्वार्थामुळे भारतीय लोकशाही मागे पडते.

परंतु आता परिस्थिती बदलत आहे. भविष्यात भारतीय लोकशाहीचे इतर लोक अनुसरण करतील हे आपण खात्रीने म्हणू शकतो.

सुधार :

भारतामध्ये लोकशाही शासनप्रणाली प्राचीन कालापासून अस्तित्वात आहे. प्राचीन लोकशाही होती तरी शासनकर्त्यांवर नियंत्रित पंचायत गावाच्या शासनासंबंधी सर्व निर्णय घेत असे. भारताची लोकशाही मुळातले संरक्षण व दोन गोष्टींमधील संबंधावर आहे. भारताची स्वतंत्र्य पाश्चिमी देशांकडून घेतलेली आहे.

भारतीय लोकशाही ही सर्वात मोठी लोकशाही आहे.

समस्यांचे अडथळे :

1) अपात्र उमेदवार
2) दलबदल
3) निवडणूक खर्च
4) शासन स्थापन
5) अविश्वास ठराव

समस्यांचे अडथळे जाणून घेऊन नियम नवीन तयार केले गेले पाहिजे.

संदर्भसूची

1] wekepedia - भारतीय लोकशाही
2] www. Indian democracy . com
3] m. Lakshmikant
4] Books of Bhagirath academy.

नुतन मराठा महाविद्यालय, जळगांव

SYBA राज्यशास्त्र विभाग Semister : IV

महाराष्ट्रातील स्थानिक आणि जिल्हा प्रशासनाची ओळख

(General) Assignment 2020-21

नाव :- गौरव सदाशिव माळी
वर्ग :- SYBA SEM :- IV
रोल नं. :- 282
PRN No :- 2019015400355252
विषय शिक्षिका :- पौर्णिमा देशमुख मॅडम

अ) टीपा लिहा.

(1) महानगरपालिकेतील महापौरांची भूमिका स्पष्ट करा.

→ 74 व्या घटनादुरुस्ती नंतर अनुसूचित जाती, जमाती, मागास नागरिक वर्ग यातील सदस्य आणि स्त्री सदस्य यांसाठी नेमून दिलेल्या पद्धतीने महापौर पद राखीव ठेवले जाते.

महापौर हा नगराचा प्रथम नागरिक मानला जातो. तो महानगरपालिकेच्या सभांचे अध्यक्ष स्थान भूषवितो आणि कामकाजाचे नियमन करतो. महानगरपालिकेचे सदस्य दरवर्षी आपल्यातून एका सदस्याची निवड करतात. तसेच उपमहापौरांचा कार्यकाळ म्हणजे वर्ष आहे. महापौरांच्या अनुपस्थितीत उपमहापौरांचा ~~[illegible]~~ महानगरपालिकेच्या सभांचे ~~कार्य आहे~~ अध्यक्षपद भूषवितो. महापौर आपल्या पदाचा राजीनामा लेखी स्वरूपात महानगरपालिकेला देतात तर उपमहापौर आपल्या पदाचा राजीनामा महापौरांकडे देतात. अशा प्रकारे महापौरांची भूमिका खूप महत्त्वपूर्ण ठरत असते. ज्याप्रकारे एक राष्ट्र पंतप्रधान चालवतात ज्या प्रकारे मुख्यमंत्री राज्य चालवितात त्याच प्रकारे महापौर एका शहराची वाटचाल उत्तमरीत्या आपल्या हाती घेऊन विकसित करीत असतो.

महापौर हा लोकांच्या वतीने लोकशाहीची धुरा सांभाळीत असतो. महापौर हा त्याच्या निवडून आलेल्या नगरसेवकांमध्ये एकता ठेवण्याचे काम प्रेमाने करीत असतो.

④ जिल्हा परिषदेची रचना स्पष्ट करा.

उत्तर:- 73 व्या घटनादुरुस्तीनंतरच्या जिल्हा परिषदेच्या रचनेसंबंधीच्या तरतुदी खालीलप्रमाणे आहेत :

• प्रौढ मतदारांनी प्रत्यक्ष रीतीने निवडून दिलेले 50 ते 75 सभासद असतात. सामान्यतः 40,000 लोकसंख्येसाठी एक सभासद असतो. यातील काही जागा लोकसंख्येच्या प्रमाणामध्ये अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती यांच्या व मागास वर्गीय नागरिक यांच्यासाठी राखून ठेवण्यात आलेल्या असतात. एकूण निर्वाचित जागांपैकी निम्म्या जागा स्त्रियांसाठी राखीव असतात. पंचायत समितीप्रमाणेच या ठिकाणीही आरक्षण दिसून येते.

• जिल्ह्यातील पंचायत समित्यांचे सभापती हे पदसिद्ध सभासद असतात.

प्र.2 सविस्तर उत्तरे लिहा.

① ग्रामपंचायत मधील ग्रामसेवकाचे असलेले महत्त्व स्पष्ट करा.

→ ग्रामसेवकाकडे प्रशासकीय कार्याची जबाबदारी दिलेली असते.

ग्रामसेवक :- • ग्रामपंचायतीच्या प्रशासकीय प्रमुख
• ग्रामपंचायतीचा सचिव
• जिल्हा परिषदेचा सचिव

निवड :- प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळाकडून केली जाते. निवड मंडळ स्पर्धा परीक्षेद्वारे त्यांची निवड करून जिल्हा परिषदेकडे शिफारस केलेल्या नावातून जिल्हा परिषदेचा मुख्य कार्यकारी अधिकारी ग्रामसेवकांची नेमणूक करीत होता. प्रत्येक ग्रामपंचायतीसाठी एक किंवा एकापेक्षा अधिक ग्रामपंचायतीसाठी एक ग्रामसेवक नेमला जातो. गावातील लोकसंख्येच्या आधारे नेमणूक केली जाते. ग्रामसेवक हा जिल्हा परिषदेचे सेवक असल्यामुळे त्याच्या बदली, रजा, आदिसंबंधी अधिकार मुख्य अधिकाऱ्याकडे आहेत. ग्रामसेवकाचे वेतन जिल्हा निधीतून दिले जाते.

→ ग्रामसेवकाचे अधिकार व कार्ये :

• प्रशासनासंबंधी कार्ये –

• गावातील लोकांचे जन्म, मृत्यू, विवाह नोंदणी आदींचे निबंधक म्हणून काम पाहणे

• मालमत्तेचे जतन करणे

• ग्रामसभेची बैठक बोलावून त्यांचा कार्य वृत्तांत लिहिणे.

- कर आणि फी वसूल करणे.
- कर्मचाऱ्यांची सेवापुस्तके जतन करणे, आस्थापनाविषयी बाबी आदींवर नियंत्रण ठेवणे.
- ग्रामपंचायतीच्या मासिक सभा बोलावणे, त्याबाबतची सूचना सभासदांना देणे.
- ग्रामसभेत घेतलेल्या निर्णयांची अंमलबजावणी करणे.

② नियोजनसंबंधी कार्ये :-
- पंचवार्षिक विकासाचा आराखडा तयार करणे.
- शेतजमिनीचे उत्पन्न वाढविण्यासाठी प्रयत्न करणे.
- ग्रामपंचायत हद्दीत रस्ते दुरुस्ती, सांडपाण्यासाठी गटार, परिसर स्वच्छता, पशुधन विकास, आदी करणे.

③ कृषी संबंधी कार्ये :-
- कृषी योजनांची माहिती ग्रामसभेच्या माध्यमातून ग्रामस्थांना देणे.
- कृषी विकासाच्या योजना राबविणे.
- कृषी विकासासंबंधी प्रस्ताव तयार करून त्यास ग्रामसभेची मान्यता घेणे.

④ कल्याणकारी योजनासंबंधी कार्ये :-
- मोफत कायदाविषयक सहाय्य व सल्ला योजनेची माहिती देणे.
- अंधश्रद्धा, साक्षरता प्रसार, महिला व बालकल्याण, समाजकल्याण, आदी कार्यक्रमांचे नियोजन करून मांडणे.

⑤ कुटुंबकल्याण कार्यक्रमासंबंधी कार्ये :-
- कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाचा प्रचार व प्रसार करणे.
- नवीन योजना अथवा माहिती देणे.

⑥ गाव माहिती केंद्रासंबंधी कार्ये :-
- गावात माहिती केंद्राची स्थापना करून संसूचना माध्यमाद्वारे दूरदर्शन, रेडिओ व वाचनालय इत्यादींच्या माध्यमाने शासनाच्या विविध योजनांची माहिती ग्रामस्थांना देणे.

⑦ पशुसंवर्धनासंबंधी कार्ये :-
- पशुसंवर्धन योजनेला प्रोत्साहन देणे.
- संकरित जनावरांच्या वाढीस उत्तेजन देणे.

Date

(८) संकीर्ण कार्ये :-

- विद्यार्थ्यांच्या पाठ्यपुस्तक पुरवठा करणे.
- पाणीपट्टी व विशेष पाणीपट्टी वसुलीची कार्यवाही करणे.
- नैसर्गिक आपत्ती संबंधीची माहिती खात्याला कळविणे व प्राथमिक

अशाप्रकारे ग्रामसेवक आपली भूमिका व्यवस्थितरित्या बजावित असतो. त्याने करून गावातील अडाणी असो वा शिक्षित ग्रामसेवक सर्वांना शासनाच्या विकासाच्या प्रवाह खाली आणत असतो.

महाराष्ट्रातील स्थानिक व जिल्हा प्रशासनाची ओळख

Semester :-> SYBA Sem - IV

Name :-> धिरज विनायक गायगोपे

Teacher Name :-> पौर्णिमा देशमुख मॅडम

PRN No. - 2019015400271646

* टिपा लिहा.

1) महानगरपालिकेतील महापौराची भूमिका स्पष्ट करा.

→ महापौर हा मराठी शब्द स्वातंत्र्यवीर सावरकरांनी सुचवला आहे त्यापूर्वी किंवा त्यासाठी महाराष्ट्रात महानगरपालीकेच्या सभागृहाच्या नेत्याला मेयर असे म्हणतात. इतर राज्यात मेयर असे अजूनही म्हणतात. पाश्चात्य देशामध्ये महापौराला (प्रथम नागरिक) असे म्हणून नाव देतात. किंवा देशात असा आहे. भारतातील शहरांमध्ये महापौर हे पद केवळ शोभेचे असते या पदाला कोणतेही खास अधिकार नसतात. केवळ सरकारी समारंभाला हजेरी लावणे छोट्या-समारंभाचे किंवा स्पर्धेचे उद्घाटन करणे आणि नगरपालिकेच्या शाळांत नवा-पुस्तक किंवा बक्षीस वाटणे या पलीकडे त्याचा उपयोग करून घेतला जात नाही महाराष्ट्रात महापालिकेत निवडून आलेले सभासद आपल्यातील एका सभासदाला नेता म्हणून निवडतात. या नेत्याला शहराचा महापौर असे म्हणतात. महापौर हा सभासदांमधून बहुमतानेच निवडून गेला पाहिजे आणि त्याचा कार्यकाल महापालिका सभागृहाच्या कार्यकालाइतका असायला हवा. परंतु सध्या महाराष्ट्रात राज्याच्या राजकीय पक्षात एखादा मोठा नेता आपल्या मर्जीतल्या माणसाची महापौर म्हणून नेमणूक करतो. आणि त्याचा कार्यकाल एक वर्ष दोन वर्षे किंवा अडीच वर्षे किती कमी किंवा जास्त ते ठरवतो. भारतातील इतर महापालिकांत महापौराची निवड वेगवेगळ्या पद्धतीने होते. उत्तर प्रदेशात आणि आणखी काही राज्यात महापौर हा शहराच्या सर्व नागरिकांकडून थेट निवडणूक पद्धतीने निर्वाचित केला जातो.

२) जिल्हा परिषदेची रचना स्पष्ट करा ?

→ प्रत्येक जिल्ह्याकरिता अध्यक्ष व परिषदेचे सदस्य मिळून एक, तिला जिल्हा परिषद त्याचे कार्यकारिणी स्थापन करण्यात येते. तिला जिल्हा परिषद म्हणतात. राज्यात सध्या ३६ जिल्हे असून ३५ जिल्हा परिषदा आहेत. परिषद ही पंचायतराजमधील महत्त्वाची संस्था असून नाईक समितीच्या त्यातील तीनचा संस्था म्हणून ओळखली जाते. नाईक समितीच्या शिफारशीनुसार महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समितीच्या नियम इ.स १९६१ कलम क्र. ६ नुसार प्रत्येक जिल्ह्यासाठी मुंबई जिल्हे सोडून एक जिल्हा परिषद स्थापन करण्यात आली आहे. महाराष्ट्रात जिल्हा परिषदेची स्थापना १ मे इ.स. १९६२ रोजी करण्यात आली. आहे ज्या अधिनियम (ॲक्ट) द्वारे जिल्हा परिषदेची स्थापना होते, त्या अधिनियमान्वये किंवा तदनुसार किंवा अन्यथा, जिल्हा परिषदेकडे जे अधिकार व जी कार्य सोपवण्यात येतात त्या सर्व अधिकारांचा जिल्हा परिषदेने वापर केला पाहिजे, आणि ही सर्व कार्य जिल्हा परिषदेने पार पाडली पाहिजेत असे तिच्यावर बंधन असते. या अधिनियमाच्या प्रयोजनाकरिता, ज्या क्षेत्रासाठी अशा परिषदेची स्थापना करण्यात आली असेल त्या जिल्हा परिषदेच्या प्राधिकार क्षेत्रावर, तसेच राज्य शासनाने याबाबत सरकारी राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट केलेल्या अशा एका किंवा अनेक प्रयोजनांसाठी आणि अशा अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट केलेल्या अशा अतिरिक्त क्षेत्रांवर परिषदेचा अधिकार चालतो.

प्रत्येक जिल्ह्यासाठी या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करण्याचे काम ज्या प्राधिकरणा (ऑथॉरिटी) कडे सोपविण्यात येईल त्या प्राधिकरणाचे घटक ;

* जिल्हा परिषद
* पंचायत समिती
* स्थायी समिती (स्टॅन्डिंग कमिटी)
* विषय समिती
* पीठासीन अधिकारी

* मुख्य कार्यकारी अधिकारी
* कार्यकारी अधिकारी आणि
* अहातिकाप अधिकारी

राज्य शासन निदेश देईल तितके विभाग जिल्हा परिषदेच्या तिच्या कार्यात साहाय्य करतील आणि प्रत्येक विभाग हा राज्य सेवेतील वर्ग एकच्या किंवा वर्ग दोनच्या श्रेणीतील अधिकाऱ्यांच्या (ज्याचा यात यापुढे जिल्हा परिषदेचा विभाग प्रमुख म्हणून निर्देश करण्यात आला आहे) स्वाधीन असेल.

* जिल्हा परिषदांचे कायद्याने संस्थापन :-

प्रत्येक जिल्हा परिषद ही जिल्हा परिषद या नावाचा एक निगम (कॉर्पोरेशन) असतो, परिषदेची अखंड अधिकारपरम्परा असते, आणि तिचा व तिच्या विभागांचा मिळून एक सामाईक मोहोर असते. जिल्हा परिषद अन्य संस्थांशी आणि व्यक्तींशी करार करण्यास मुक्त असते. ज्या क्षेत्रावर तिचा प्राधिकार (ऑथॉरिटी) असा क्षेत्राच्या सिमेत राहिला निगम निकाय (कॉर्पोरेट बॉडी) म्हणून जे नाव असेल त्या नावाने ओळखले जाते व लावायचाचा असेल त्यावेळी तिच्यावर त्याच नावाने दावा लावता येतो.

* जिल्हा परिषदांची रचना :-

1) प्रौढ मतदान पद्धतीने कमीत कमी 50 व जास्तीत जास्त 75 सभासद असतात, 40,000 लोकसंख्येमागे एक सभासद निवडतात.

2. महिलांसाठी 50% राखीव जागा ठेवण्यात आल्या आहेत.

3. अनुसूचित जाती व जमातींसाठी लोकसंख्येच्या प्रमाणात प्रतिनिधी देतात.

4. इतर मागासवर्गीयांसाठी 27% जागा आरक्षित ठेवतात.

5. पंचायत समितीचे सभापती हे जि. प. चे पदसिद्ध सभासद असतात मात्र त्यांना मतदान भाग घेत नाहीत

6. सहयोगी सदस्य- जिल्ह्यातील 4 मध्यवर्ती संस्थांचे अध्यक्ष हे सहयोगी सदस्य असतात.

* जिल्हा परिषद पुढील व्यक्तींची मिळून बनलेली असते.

1. राज्य निवडणूक आयोगाने शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे ठरविले असतील इतके, परंतु जास्तीत जास्त 75 आणि कमीत कमी 50 इतके सदस्य. जिल्हा परिषदेचे हे सदस्य जिल्ह्यातील मतदारसंघातून प्रत्यक्ष निवडणुकीद्वारे निवडून आलेले असतात. तथापि वाजवीरीत्या व्यवहार्य असेल तेथवर, जिल्हा परिषदेच्या प्रादेशिक क्षेत्राची लोकसंख्या आणि अशा जिल्हा परिषदेमध्ये निवडून आलेल्या सदस्यांची संख्या यांमधील गुणोत्तर संपूर्ण राज्यभर सारखेच आहे.

* सार्वत्रिक निवडणुकीमध्ये पोटकलम (1) च्या खंड (अ) खाली निवडावयाच्या परिषद सदस्यांच्या एकूण संख्येच्या दोन-तृतीयांश इतक्या, किंवा त्याहून अधिक सदस्य निवडून आल्यानंतर, राज्य शासन ठरवेल त्या वेळी राज्य निवडणूक आयोगाकडून त्या परिषद सदस्यांची नावे त्यांच्या कायम पत्त्यासह प्रसिद्ध करण्यात येतात. अशी नावे प्रसिद्ध झाल्यावर जिल्हा परिषदेची रीतसर स्थापना झाल्याचे मानण्यात येते. परिषदेच्या दोन-तृतीयांश सदस्यांची संख्या निर्धारित करताना अपूर्णांक विचारात घेण्यात येत नाहीत. परन्तु त्या नावांची अशी अपूर्ण यादी प्रसिद्ध करण्यात आल्यामुळे,
राहिलेल्या मतदारसंघातील निवडणुकीचे काम पूर्ण होण्यास प्रतिबंध होतो असे समजता कामा नये, आणि अशी होऊ घातलेली निवडणूक ही राज्य निवडणूक आयोगाला, अशा अपूर्ण स्वरूपात असलेली निवडून आलेल्या परिषद सदस्यांची नावे आणि उपलब्ध कायम पत्ते प्रसिद्ध करण्यास प्रतिबंध करत नाही. किंव, नावांच्या अशा प्रसिद्धीमुळे, जिल्हा परिषदेच्या सदस्यांच्या पदावर परिणाम होतो असे मानता कामा नये.

* पोटकलम (1) खंड (ब) खालील येणाऱ्या परिषद सदस्यांची नावे (त्यांच्या कायम पत्त्यासह) त्यानंतर त्याच रीतीने राज्य

निवडणूक आयोगाकडून घोषित करण्यात येतात.

* उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी म्हणजे जिथे एकाहून अधिक उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी नेमण्यात आले असतील त्या बाबतीत, मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यांकडून नामनिर्देशित करण्यात येतील. त्याचप्रमाणे त्यांच्यापैकी कोणताही एक अधिकारी हा जिल्हा परिषदेचा पदसिद्ध सचिव असेल.

* सदस्य पात्रता :-
1. वयाची 21 वर्षे पूर्ण केलेली असावीत.
2. त्याचे नाव स्थानिक मतदान यादीत असलेच पाहिजे.
3. कायद्याने दिलेल्या अटी मान्य केलेल्या असाव्यात.
4. निवडणूक लढवणाऱ्या व्यक्तीस दोन पेक्षा जास्त अपत्य असू नये व निवडणूक जिंकल्यानंतर सुद्धा त्याचे तिसरे अपत्य जन्मल्यास त्याचे सभासदत्व रद्द होते.
5. राखीव मतदार संघातून निवडणूक लढविणाऱ्या व्यक्तीसाठी नॉन क्रीमिलेयर (नॉनक्रिमिलेयर) प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक आहे. 6. त्याच्यावर गुन्हा दाखल नसावा.
7. तो वेडा आणि दिवाळखोर नसावा.

* कार्यकाल :-
जिल्हा परिषद सदस्याचा कार्यकाल 'पाच' वर्षांचा असतो. आर्थिक गैरव्यवहार किंवा अन्य कारणासाठी जिल्हा परिषद बरखास्त करण्याचा अधिकार 'राज्यशासनाला' आहे. त्यानंतर 6 महिन्यांच्या आत निवडणूक घ्यावीच लागते.

* अध्यक्षाचे अधिकार व त्याची कामे :-
जिल्हा परिषदेच्या पहिल्या बैठकीत अध्यक्ष, उपाध्यक्ष यांची निवड केली जाते. ही बैठक जिल्हाधिकारी बोलावत व बैठकीचे अध्यक्षपद ते स्वतः किंवा त्या दर्जाचा अधिकारी भूषवतो. निवडणुकीत वाद निर्माण झाल्यास 30 दिवसांच्या

आत विभागीय आयुक्त यांचेकडे तक्रार करावी. त्यांचा निर्णय मान्य नसल्यास ३० दिवसांचे आत राज्य शासनाकडे तक्रार केली. याहिते आयस्थ व उपाध्यक्ष पदाची मुदत अडीच वर्षे आहे. म्हणजे दोन वेळा अध्यक्षपद भूषवता येते.

* तो, जिल्हा परिषद बोलावील त्या सर्व सभांच्या अध्यक्षस्थानी असेल आणि त्या सभांचे कामकाज चालवेल.
* तो जिल्हा परिषदेचे अभिलेख (रेकॉर्ड) पाहू शकेल.
* या अधिनियमान्वये किंवा खाली, त्याच्यावर लादण्यात असलेली सर्व कर्तव्ये तो पार पाडेल व देण्यात आलेल्या सर्व अधिकारांचा वापर करू शकेल.
तो जिल्हा परिषदेच्या वित्तीय व कार्यपालनाविषयक कारभारावर लक्ष ठेवील आणि त्यासंबंधातील ज्या प्रश्नांबाबत जिल्हा परिषदेचे आदेश आवश्यक आहेत असे त्यास वाटेल, ते सर्व प्रश्न जिल्हा परिषदेसमोर सादर करील. आणि,
* जिल्हा परिषदेचे किंवा स्थायी समितीचे किंवा कोणत्याही विषय समितीचे किंवा कोणत्याही पंचायत समितीचे ठराव किंवा निर्णय यांच्या अंमलबजावणीची खात्री करून घेण्यासाठी मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यांचे प्रशासनिक पर्यवेक्षण करील व त्यावर प्रशासनिक नियंत्रण ठेवील.
* आपत्कालीन आणीबाणीच्या प्रसंगी ज्यास जिल्हा परिषदेची किंवा तिच्या कोणत्याही प्राधिकाऱ्याची मंजुरी मिळणे आवश्यक आहे. परंतु जे तातडीने पार पाडणे किंवा करणे लोकांच्या किंवा सुरक्षिततेच्या दृष्टीने त्यांच्या मते आवश्यक आहे असे कोणतेही काम पार पाडण्याविषयी किंवा ते लांबणीवर टाळण्यासाठी किंवा थांबविण्यासाठी किंवा अशी कोणतेही कृती करण्याविषयी अध्यक्षाला निदेश देता येतील आणि काम पार पाडण्यास किंवा अशी कृती करण्यास येणारा खर्च जिल्हा निधीतून देण्यात यावा असा निदेश देता येईल.

* त्या एखाद्या कामासाठी, किंवा इत्यादी विकास परियोजना पार पाडण्यासाठी, जिल्हा परिषदेच्या अर्थ संकल्पीय अंदाजात त्या संबंधात कोणतीही तरतूद अस्तित्वात नसेल, असे कोणतेही काम, किंवा विकास योजना पार पाडण्याचे काम राज्य शासनाने तर एखाद्या जिल्हा परिषदेकडे हस्तांतरित केले असेल किंवा सोपविले असेल तर तिच्या अध्यक्षाच अधिनियमांत काहीही अंतर्भूत असले तरी, अशी परियोजना किंवा काम पार पाडण्यासाठी, किंवा सुस्थितीत ठेवण्यासाठी निदेश देता येईल. तसेच त्या बाबतीत खर्च जिल्हा निधीतून देण्यात येईल असा निदेशही देता येईल.

* अध्यक्ष त्या कलमाखाली केलेली कारवाई आणि त्याबाबतची सर्व कारणे, जिल्हा परिषदेस, स्थायी समितीस आणि संबंधित विषय समितीस त्यांच्या पुढील सभांच्या वेळी कळवील. अध्यक्षाच्या त्या निदेशांमध्ये जिल्हा परिषदेस किंवा समितीस सुधारणा करता येतील किंवा तो निदेश निष्प्रभावित करता येईल.

3.) ग्रामपंचायत मधील ग्रामसेवकाचे असलेले महत्व स्पष्ट करा. ?

→ ग्रामसेवकाला ग्रामपंचायतीचा सचिव, मुख्य कार्यकारी अधिकारी वा चिटणीस या नावाने ओळखतात. ग्रामसेवकाची निवड जिल्हा परिषदेकडून होते, व त्याची नेमणूक मुख्य कार्यकारी अधिकारी करतात. हा जिल्हा परिषदेचा सेवक असतो. त्याचे वेतन जिल्हा निधीतून होते. त्याच्यावर गटविकास अधिकारी यांचे नजीकचे नियंत्रण असते.

* ग्रामसेवकाचे काम :-

1). ग्रामपंचायतीचे अंदाजपत्रक तयार करणे.

2.) ग्रामपंचायतीचे दफ्तर सांभाळणे.

3.) गावातील लोकांना आरोग्य, शेती, ग्रामविकास, शिक्षण

इत्यादींबाबत सल्ला देणे.
4.) लोकांना शासनाकडून विविध शासकीय योजनांची माहिती देणे.
5.) करवसूल करणे.
6.) जनतेला विविध प्रकारची दाखले देणे.
7.) जन्म - मृत्यू, उपजतमृत्यू नोंदणी निबंधक अधिकारी म्हणून काम पाहणे.
8) बालविवाह प्रतिबंध अधिकारी म्हणून कामकाज करणे.
9) मजूर नोंदणी अधिकारी म्हणून कामकाज करणे.
10). बांधकाम कामगार यांची नोंदणी करणे.
11.) जनमाहिती अधिकारी कामकाज करणे.
12.) जैव विविधता समिती सचिव म्हणून काम करणे.
13.) विवाह नोंदणी निबंधक कामकाज करणे.
14.) आपत्कालीन समिती सचिव म्हणून कामकाज करणे.
15.) झाडे लावणे, शौचालय बांधून ते वापरायला शिकविणे.
16). ग्रामसभेचा सचिव म्हणून कामकाज करणे.......

Name :- Ankit pandit chaudhari
std :- TYBA
P.R.N. NO :- 2018015400395053

विषयाचे नाव :- भारतीय राज्यघटना

PAGE NO.
DATE / /

अनुक्रमणिका

i] प्रस्तावना

ii) उद्दिष्ट

iii) विषयाचे महत्त्व

iv) माहिती

v] संदर्भ

PAGE NO.
DATE / /

i] प्रस्तावना

नागरिकत्वाच्या प्रशिक्षणाचा पाया भारतीय राज्य घटनेच्या अभ्यासाने घातला जातो. राज्य घटनेच्या नागरिकांमध्ये जागृकता आणणे हेच राज्यघटनेच्या अभ्यासाचे ध्येय आहे. या ~~प्रकरणात~~

भारतीय राज्यघटना घटना समितीने बनविली आहे. कॅबिनेट मिशन योजने प्रमाणे प्रदेशाच्या कायदेमंडळांनी घटना समितीच्या सभासदांची निवड केली होती घटना समितीमध्ये एकुण 389 सभासद होते. घटना समितीचे अध्यक्ष डॉ राजेंद्रप्रसाद होते. घटना समितीचे निरनिराळ्या देशाच्या परिस्थितीचा अभ्यास करून घटना बनविली. घटना बनविण्यास २ वर्ष, 11 महिने 18 दिवस एवढा कालावधी लागला. 26 जानेवारी 1950 पासुन भारताची राज्यघटना लागू करण्यात आली त्यामुळेच 26 जानेवारी गणराज्य दिवस म्हणुन साजरा करण्यात येतो.

भारतीय राज्य घटनेच्या उद्देश पत्रिकेला आत्मा म्हणतात कारण त्यावरून संपूर्ण राज्यघटनेचे तत्वज्ञान स्पष्ट होते. स्वतंत्र्य भारतात घटनाकार कोणत्या प्रकाराचे राजकीय, सामाजिक, आर्थिक वातावरण निर्माण करू इच्छित होते. याची जाणिव उद्देश पत्रिकेवरून होते.

PAGE NO.
DATE: / /

ii] उद्दिष्टे

प्रत्येक संस्था, संघटना विशिष्ट नियमा-प्रमाणे कार्य करीत असते. राज्य ही राजकीय संस्था आहे. राज्याच्या मूलभुत नियमाना राज्यघटना म्हणतात. भारताचा नागरिक या नात्याने प्रत्येक विद्यार्थ्याला भारतीय राज्यघटनेची ओळख असायला हवी राज्यघटनेची ओळख निश्चितच देशाचा जागृक नागरिक घडवित असते. त्यामुळेच राज्यघटनेचा निवड करणे मुख्य उद्दिष्ट आहे.

भारतीय संविधान जगातील सर्वात मोठे लिखित संविधान आहे. मुळ संविधानात प्रास्ताविका 395 कलमे व 8 परिशिष्टे आहेत. जगातील कोणत्याही संविधानात एवढ्या कलमाचा समावेश नाही.

PAGE NO.
DATE: / /

iii] महत्व

राज्यघटना लोकशाही व्यवस्थेचा आधार आहे. प्रत्येक देशाची स्वतःची राज्यघटना असते. प्रत्येक देशाच्या सामाजिक, आर्थिक, राजकीय परिस्थिती आणि देशाच्या गरजांप्रमाणे त्या देशाच्या राज्यघटनेला आकार आलेला असतो. राज्यघटनेमुळे राज्यात कायद्याचे राज्य निर्माण होते. राज्याला राजकीय स्थिरता, स्वातंत्र्य प्राप्त होते. भारतीय राज्यघटनेच्या काही वैशिष्ट्यपूर्ण स्वरूपामुळे जगातील इतर देशांच्या राज्यघटनांपेक्षा भारताची घटना वेगळी ठरते.

DATE: / /

(IV) माहिती

भारतीय राज्यघटना घटना समितीने बनवली आहे. कॅबिनेट मिशन योजनेप्रमाणे प्रदेशांच्या कायदेमंडळांनी घटनासमितीच्या सभासदांची निवड केली होती. घटनासमितीमध्ये एकूण 389 सभासद होते. घटनासमितीचे अध्यक्ष डॉ. राजेंद्रप्रसाद होते. घटनासमितीने निरनिराळ्या देशांच्या राज्यघटनांचा आणि आपल्या देशाच्या परिस्थितीचा अभ्यास करून घटना बनविली. घटना बनविण्यास २ वर्ष, 11 महिने, 18 दिवस एवढा कालावधी लागला. 26 जानेवारी 1950 पासून भारताची राज्यघटना लागू करण्यात आली. त्यामुळेच 26 जानेवारी गणराज्य दिवस म्हणून साजरा करण्यात येतो. राज्यघटना इंग्रजी भाषेत असून हिची हिंदी भाषेतील प्रतही कायदेशीरदृष्ट्या ग्राह्य आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारताच्या संविधानाचे शिल्पकार आहेत. देशाच्या कारभारसंबंधीच्या तरतुदीत एकत्रितपणे व सुसूत्रपणे संविधानांमध्ये नमुद केलेल्या आहेत. संविधान हे देशाच्या राज्यकारभारात संबंधीच्या तरतुदींच्या लिखीत असा दस्तऐवज आहे. जनतेतून निवडून आलेल्या प्रतिनिधीमधून शासन किंवा सरकार हे स्थापन केले जाते. संविधानातील तरतुदीनुसार राज्यकारभार करण्याचे शासनावर बंधन आहे. संविधानातील तरतुदी किंवा त्यात नमुद केलेल्या कायद्यानुसार शासन चालवले जाते. संविधानाला विसंगत ठरतील असे कायदे शासनाला करता येत नाहित तसे केल्यास न्याय मंडळ हे कायदे रद्द करू शकते.

PAGE NO.
DATE: / /

१९५० साली अमलात आलेले भारतीय संविधान मुख्यत्वे १९३५ च्या भारत सरकार कायद्यावर आधारित आहे. १९३५ सालच्या या कायद्यान्वये भारताच्या अंतर्गत स्वशासनाचा पाया घातला गेला होता. ब्रिटीश पंतप्रधान क्लेमेंट ॲटली यांच्या शिष्टमंडळाच्या स्वतंत्र्य भारताच्या संविधानाची निर्मिती करण्यासाठी एका मसुदा समितीची स्थापना झाली व तिची पहिली बैठक ९ डिसेंबर १९४६ रोजी सच्चिदानंद सिन्हा यांच्या अध्यक्षतेखाली नवी दिल्ली येथील संविधान सभागृहात झाली. हे सभागृह आज सेंट्रल हॉल या नावाने परिचित आहे. पहिल्या बैठकीला ९ महिलांसह एकूण था सदस्य उपस्थित होते. १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यावर अल्पकाळे या समितीने भारताचे प्रतिनिधी या नात्यात काम केले होते.

२९ ऑगस्ट १९४७ रोजी डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या नेतृत्वाखाली मसुदा समितीची स्थापना झाली. मसुदा समिती ही सर्वात महत्त्वाची समिती होती. हिचे काम संविधान निर्मिती करणे हे होते. अनेक बैठकानंतर या समितीने सादर केलेला अंतिम मसुदा २६ नोव्हेंबर १९४९ रोजी संविधान सभेद्वारे स्वीकारला गेला. त्यामुळे भारतात २६ नोव्हेंबर हा दिवस भारतील संविधान दिन म्हणून साजरा केला जातो नागरिकत्व, निवडणुका व अंतरिम संसदेविषयीचे आणि इतर काही तात्पुरत्या बाबी तत्काळ लागू झाल्या संविधान संपूर्ण रुपाने २६ जानेवारी १९५० रोजी लागू झाले. त्यामुळे २६ जानेवारी हा दिवस भारतील प्रजासत्ताक दिन म्हणून साजरा केला जातो.

भारताची राज्यघटना उद्देशिका, मुख्य भाग व 12 पुरवण्या (परिशिष्ट्ये) अशा स्वरूपात विभागली आहे. मुख्य संविधानाचे 25 भाग असुन त्यांची अनेक प्रकरणांमध्ये विभागणी केलेली आहे. सुरुवातीच्या 395 कलमांपैकीची काही कलमे आता कालबाह्य झाली आहेत. सध्या (जानेवारी 2020) राज्यघटनेत 448 कलमे असुन भारतीय संविधान हे विस्ताराने जगातले सर्वात मोठे संविधान आहे. भारताची राज्यघटना ही काहीशी लवचीक व काहीशी ताठर आहे. आपल्या घटनेने भारतीय नागरिकाला एकेरी नागरिकत्व दिले आहे. व प्रत्येकाला एका मताचा अधिकार दिला आहे.

भारतीय संविधानात अनेक पाश्चात्य देशांच्या उदारमतवादी राज्यघटनांचा व ब्रिटीश वसाहतवादी संविधानात पायाभूत तत्वांशी मेळ घालण्यात आला आहे. ब्रिटीशकालीन भारताच्या व्हाईसरायकडे असलेले प्रमुख पद नव्या व्यवस्थेत राष्ट्रपतींकडे सोपवण्यात आले व्हाईसरॉयचे प्रशासकीय पद प्रधानांकडे देण्यात आले आहेत. राज्यघटनेच्या 74 व्या कलमानुसार राष्ट्रपतींचे अधिकार मर्यादित असुन ते केवळ मंत्रिमंडळास सल्ला देऊ शकतात. राष्ट्रपती हे तीनही सैन्यदलांचे प्रमुख असतात. ब्रिटीश व्यवस्थेप्रमाणे भारतीय संसदही द्विगृही आहे.

* भारतीय राज्याचे स्वरूप:

~~भारतीय रा~~ उद्देशपत्रिकेच्या उमज्या ओळींवरून भारतीय राज्याचे स्वरूप सार्वभौम, समाजवादी धर्मनिरपेक्ष, प्रजासत्ताक, गणराज्य असल्याचे स्पष्ट होते. भारत सार्वभौम आहे म्हणजे इतर

7

कोणत्याही देशांचे नियंत्रण किंवा वर्चस्व भारतावर नाही. देशातील सर्व व्यक्ती व संस्था यांच्यावर भारतीय राज्याची सत्ता आहे. परराष्ट्रांशी भारताचे संबंध ठरविण्याचा हक्क भारतीय राज्याला आहे. भारत ब्रिटीश राष्ट्र कुल सभासद राष्ट्रसंघा चा सभासद आहे. परंतु यामुळे भारताच्या सर्वभौमत्वावर कोणतीही मर्यादा येत नाही. कारण हा स्वतंत्र राष्ट्राच्या संघ आहे या संघाचे भारताचे सभासदत्व ऐच्छीक आहे. इंग्लशी मैत्रीपुर्ण संबंध ठेवणे एवढाच उद्देश या संघाचे सभासदत्व घेण्या मागे आहे.

i) गणराज्य :
भारतात गणराज्य आहे. भारतीय राज्याचा प्रमुख अनुवांशिक नाही तर लोकांना निवडुन दिलेला आहे. लोकांसाठी कार्य करणारे आहे.

ii) प्रजासत्ताक :
भारतात प्रजासत्ताक राज्यपद्धती स्वीकारण्यात आली आहे. भारतीय लोकशाही राज्य पद्धतीच्या दोन बाजु आहेत. i) लोकशाही एक शासनाचा प्रकार आहे. ii) दुसरे म्हणजे लोकशाही शासनास आवश्यक लोकशाही समाजाची स्थापना लोकशाही ही एक प्रतिनीधीक शासन पद्धती आहे.

V] संदर्भ.

i) mr.m. wikipdia .org

ii) marathivishwakosh .org

iii) archive .mu.ac. in

Seminar

F.Y.B.Com - English for Commerce

Name of the topics: 1) Communication

2) Oral Communication

3) Written Communication

4) Employment Communicatio

5) Soft Skill

6) Grammar

7) Vocabulary

Name of the Students: 1)

1) Hemant Rajendra patil — HRPatil

2) Tushar Devidas Patil — Patil

3) Vaidavi SanJay Punyashil — V.S.Punyashil

4) Durgeshvari Satyavan patil — Satil

5) Divya Devidas Sable — Sable

6) Ashwini Aananda Suroshe — Asur

7) Kalyani. Naresh. wagh — Rwagh

8) Komal laxman patil — Patil

9) Sakshi Pravin Patil — Patil

10) Darshika Nandu Pardeshi — D.N.Pardeshi

11) Bhagyashri Dattatray Mohorkar — B.Mohorkar

12) Komal Pramod Patil — Patil

13) Archana chhagan suryawanshi — Archa.

14) Kavita Rajmal Suryawanshi — Suryaw.

15) Vivek Sanjay Patil — V. S. Patil

16) Rohit sunil patil — R.S. patil

17) Vipul Vinod Rathe — [illegible]

18) Swapnil Jotmal Chavan — S.J.Chavan

19) vaibhav vasudev mali — V.V.M

20) Kalpesh Anil Suryawanshi — Kashi

21) Ajay Vilas Wagh — A.V. wagh

Seminar

Vaidavi Sanjay Punyashil. F.Y. bcom

Written communication skills

Report writing

A report is a logical presentaion of facts and information Reports writing means creating an account or statement that describes in detail an event. situation or occurrence. It is usually the result of observation or inquiry This information in needed to review and evaluate the progress to plan future course of action. and take decision. The report helps the manger to got feedback on various aspects of the organization. It can also be defined as a formal statement describing a state of affairs of what has happened. The following types of reports are discussed here in detail.

1. News Report
2. Survey Report
3. project Report

1. News Report

News reporting typically incudes writing about what, when, where and why a event happend. It is also called as the report of events and exprience as the event or experience. is reported in reports in news. The foundation of any news report is facts. However, eye witness Accounts and interviews with experts are often added

Page No.
Date

to organized with the most relevent information at the beginning and supporting details or background information at the end of the report.

The structure of a News Report follows a specific structure. The parts of this stucture are identified and defined below

Headline :- The Headline is the title of the article which is made up of 10 words or less this title has two purposes to introduce the topic of the article and to capture the reader's interest usually through controvert wording

Subheading - The surbhording which is not allways incluted to an acticle. expands upon the Headlines contruct if needed

Detelines - It contains the date and plance name of intrview village!. Where the action or event took plance.

By-line :- The by life inculele the articls. and author's name. and sometings that person's occupation

Summary lead - The summery lead consistes of the first paragraph the 1-2 sentences consisting of less than 30 words that begin an article. The content of this pragraph consists of the 6WH twbe what where when why. and how of this articles

fact-based paragraphs - The remaindeder of

The article of short pragraphs That expund on the evitt mentioned in the Summary Lead and include qotations from key People involved in or related to the article The contanct of these paragraphs in fuct based and orgmised from most to Leas importan, so that the editor can cut the bettorm needed

Name :- Divya Devidas Sable.

Fy Bcom

Seminar

ORAL COMMUNICATION SKILLS.

In this world of Competition and Commercialization oral Communication skills has got valuable place. Globally, it is Considered as the person with oral Communication skills that one has to study or learn in anticipation to his or her knowledge & experience.

Interview

Interview is the formal communication between the interviewer and interviewee. in other words interview is a kind of process for the Selection of suitable candidate of a desired job specification in an organization.

purpose: the purpose or objective of conducting interview as follows.

- To evaluate and assess knowledge, views and attitude of a candidate
- to Select the most suitable candidate for the required post out of the present candidates.
- To Consider and study the issues, problems, and grievance of

TypesofINTERVIEW :-

Interviews are conducted on the basis of available vacancies or

need of the organization or institution.

1. Job / personal Interview: In the type inteviews is tested for job 'or' employment'. most frequently it takes plase face to face in wich candidates resume & personal details are considered for asking questions by the interviewer or panel of experts.

2.) Appraisal Interview :- Appraisal inter view are taken to evaluate employees performance in regular intervals in an organization. It helps in improving job perfomance and employee- employer relationship which adds to the prodyctitvity of the company

3 the Grievance Interview:
Grievance interview refers to the resolving the employees benefit from these interview's. as help to solve organizational problems to listen the complaints of employes. related to organization to establishesh to express his view and feelings.

4. Campus Interview:-

Campus Inteview is dealt with Selection of fresh graduates by reputed organizations for the requi jobs. the process of the camp interview takes place are two level i.e. on the campus or off the Campus.

Seminar

Page No.	
Date	

* Communication

NAME : Durgeshvari Satyavan patil   std : FY.Bcom.

Definition, Nature And PROCESS

The term 'communication' is derived from the Latin word 'communis' which refers to makes common or to share, to participate. It is an important aspect of human behaviour out of which message is transferred from person to person. communication is an exchange of exchange of ideas, views, and opinions from one person to another through proper channel in order to get appropriate feed-back. Many experts, channel in order to get appropriats feedback. Many experts academicians and theorists have defined the terms in different context we can take review of some of these definitions

George Terry defines "communication is an exchange of facts, ideas, opinions or emotions by two or more persons."

The American mangement Association refers that "communication is any behaviour that results is an exechange of meaning

Keith Davis compiles "communication is a process of passing Information and understanding from one person to another.

The management Guru, peter Drucker has formulated the term communication as "it is based on the perception and expectation of the message by the receiver which alone can help it become effective

According to merriam webster water communication is a process by which information is exchange between individua through a common system of symbols signs and behaviours.

The afersaid definitions suggest communication as a process which passes through some important components like sender, receiver message, channel and feedback. socially, communication has become breathe of like without which our various actions are incomplete. In this world of technolgy and globalization communcation has become speedy than it was few decades ago. But due to lack of proper process speedy than it wa few decades ago. But due to lact of proper process of communication of perso to another person hampers. According to needs of man, communication consistenly has changing its modes from ancient to modern times. the methods of communicati ancieny were oral, gradually with the progress of man it got modified in diffe ent versions like written, verbal, interpers al and ultimately technological. communicat involves source and target with the expe ation of some messgae through commo medium and proper response on the part of source and target to bring out effective communication.

Seminar
Communication

Seminar
Oral Communication

Seminar